

ks. prof. dr hab. Tomasz Rozkrut
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie
Wydział Prawa Kanonicznego
33-100 Tarnów, Plac Ojca Świętego Jana Pawła II nr 1

O C E N A

rozprawy doktorskiej z dyscypliny naukowej prawa kanonicznego:
„Obligatoryjne wydalenie z instytutu zakonnego w Kościele łacińskim”, Lublin 2021, s. 233, napisanej przez ks. mgra lic. Pawła Wróbla SDS na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, w Instytucie Prawa Kanonicznego, w ramach seminarium naukowego z prawa instytutów życia konsekrowanego, pod kierunkiem ks. dra hab. Ambrożego Skorupy SDS, w odpowiedzi na uchwałę Rady Instytutu Prawa Kanonicznego z dnia 22 lutego 2021 roku

1. Ogólna prezentacja rozprawy doktorskiej

Recenzowana rozprawa doktorska z dyscypliny naukowej prawa kanonicznego jest szczegółowym ukazaniem, w obowiązującym systemie prawnym Kościoła łacińskiego, funkcjonowania obligatoryjnego wydalenia z instytutu zakonnego, jako kary kanonicznej. Jest to zatem dysertacja doktorska, która łączy elementy współczesnego kanonicznego prawa karnego, procesowego oraz szerokokorozumianego prawa zakonnego. Jest to jednocześnie studium zawężone do współczesnych powszechnych norm prawnych Kościoła łacińskiego, które już po promulgacji posoborowego Kodeksu Jana Pawła II z 1983 roku, uległy nowelizacji, wraz z odwołaniem się w prowadzonych rozważaniach do norm z kodyfikacji pio-benedyktyńskiej z roku 1917, ale już bez szerszej analizy historycznej.

Taka dodatkowa analiza czy też prezentacja, nawet dokonana w formie bardzo syntetycznej, niewątpliwie ubogaciłaby przeprowadzone badanie współczesnego prawa kanonicznego i ukazałaby je w perspektywie doświadczenia i praktyki karnej Kościoła do czasów kodyfikacji z początków dwudziestego wieku. Byłby to

niewątpliwie element ubogacający recenzowaną dysertację doktorską, a sama problematyka doktoratu byłaby ukazana w szerszej perspektywie.

Recenzowany doktorat posiada następującą strukturę:

- Spis treści (s. 2-4),
- Wykaz Skrótów (s. 5-6),
- Wstęp (s. 7-12),
- trzy rozdziały (s. 13-190), które zostały następująco zatytułowane: I. „Obligatoryjność w prawie kościelnym” (s. 13-64); II. „Przestępstwa skutkujące wydaleniem obligatoryjnym” (s. 65-141); III. „Procedura i skutki wydalenia obligatoryjnego” (s. 142-190). Wymienione rozdziały tworzą logiczną oraz spójną strukturę recenzowanego doktoratu,
- Zakończenie (s. 191-197),
- Bibliografia (s. 198-229), która została podzielona na dwa główne zbiory, tj. na I. Źródła (w tym bardzo dokładnie podzielone na: a. Dokumenty Soboru Watykańskiego II, b. Dokumenty papieży, c. Dokumenty dykasterii Kurii Rzymskiej, d. Dokumenty Konferencji Episkopatu Polski, e. Dokumenty prawa polskiego. W tym zbiorze chciałbym podkreślić wskazany na s. 201 List papieża Franciszka – *„Lettera a tutto il popolo di Dio”* z roku 2018 – *gdyż uważam go za ważną wypowiedź papieża Franciszka dla poprawnego funkcjonowania współczesnego Kościoła, który jednak w praktyce został albo pominięty albo szybko zapomniany*) oraz na II. Literaturę, która ukazuje wielojęzyczne publikacje wykorzystane w prowadzonych badaniach naukowych,
- Streszczenie (s. 230-231),
- Summary (s. 232-233).

W pięciostronicowym **Wstępie** do rozprawy doktorskiej, Doktorant, między innymi, po ogólnym wprowadzeniu na temat rad ewangelicznych i profesji zakonnej, poprzez odwołanie się do Magisterium Soboru Watykańskiego II i Kodeksu prawa kanonicznego z roku 1983, wskazał sukcesywnie na możliwość opuszczenia instytutu zakonnego. Napisał: „Dokonyje się to poprzez przejście do innego instytutu, czasową

eksklaustrację, opuszczenie po upływie czasu profesji, a także indult odejścia. Ponadto istnieje możliwość dymisji zakonnika z instytutu wbrew jego woli” (s. 7), aby na kolejnej stronie wskazać: „Trzecią formą wydalenia z instytutu zakonnego jest wydalenie obligatoryjne, które jest tematem niniejszej dysertacji. Akcentowane szczególnie w ostatnim czasie niegodne zachowanie osób duchownych lub zakonników w sferze wykroczeń przeciwko życiu i wolności oraz seksualności człowieka wymagają zdecydowanej reakcji właściwej władzy kościelnej. Uzasadnieniem podjęcia tego tematu jest potrzeba całościowego opracowania tej kwestii i jego aktualność w dzisiejszej rzeczywistości Kościoła. ... Ważnym aspektem podjętym w dysertacji będzie także wskazanie na możliwość realizacji prawa do obrony przez oskarżonego zakonnika, które będzie się wyrażało także poprzez powołanie adwokata” (s. 8).

W cytowanym fragmencie ukazany jest także cel pracy – „wykazanie, że dyscyplina kościelna nie pozwala na funkcjonowanie w instytucie zakonnym osób, które w tak poważny sposób wykraczają przeciwko życiu, wolności i szóstemu przykazaniu Dekalogu”, oraz aspekt praktyczny podejmowanego problemu – „Stąd też należy dążyć do wykluczenia z życia zakonnego osób, które są tej formy powołania niegodne. Z tym faktem wiąże się nierozzerwalna troska władzy kościelnej, aby w instytutach zakonnych żyły osoby godne i odpowiedzialne” (tamże).

Sukcesywnie Doktorant, po wskazaniu publikacji współczesnych polskich i zagranicznych kanonistów w omawianym temacie, podkreślił, że aktualnie brakuje całościowego omówienia podjętego tematu badawczego (zob. s. 9) oraz wskazał podstawę źródłową dysertacji, aby przejść do omówienia treści poszczególnych rozdziałów pracy i wskazania zastosowanych metod badawczych.

Należy podkreślić syntetycznie, że mamy do czynienia z kompletnym, rzetelnym oraz kompetentnym czyli „klasycznym” wprowadzeniem do recenzowanego doktoratu napisanym poprawnym językiem naukowym; ponadto, jest on interesujący oraz merytorycznie poprawny. Wskazuje w nim także Doktorant, że

roku 2006 została wydana publikacja pt. „Wydalenie fakultatywne z instytutu zakonnego według Kodeksu Prawa Kanonicznego” autorstwa M. Bidera.

Rozdział pierwszy – „Obligatoryjność w prawie kościelnym” (s. 13-64), na który składa się sześć punktów, rozpoczyna interesująca analiza językowa, po której w punkcie drugim następuje przedstawienie kar kościelnych: ekskomuniki, interdyktu oraz suspensy. Punkt trzeci analizuje obligatoryjność wydalenia z instytutu zakonnego, sukcesywnie mamy ukazaną analizę na czym polega troska o dobro osoby i Kościoła oraz obligatoryjny wymiar ochrony życia i wolności człowieka oraz obligatoryjny wymiar ochrony zachowania doskonałej wstrzemięźliwości w celibacie. Jak łatwo się zorientować z ukazanych tematów, rozdział ten ma charakter ogólny i wprowadzający do dalszych badań. W końcowych wnioskach do tego rozdziału czytamy, że wydalenie z instytutu zakonnego nie ma na celu pozbycie się problematycznego członka, „celem postępowania właściwego przełożonego jest jego poprawa. Z drugiej strony wydalony zakonnik dokonuje tutaj pewnego rodzaju ekspiacji za swoje postępowanie” (s. 63).

Rozdział drugi – „Przestępstwa skutkujące wydaleniem obligatoryjnym” (s. 65-141), ma charakter studium współczesnego kanonicznego prawa karnego; właściwie można powiedzieć, że jest to rodzaj syntetycznego podręcznika do części prawa kodeksowego. Stąd rozdział ten ma charakter wybitnie statyczny. Składają się na ten rozdział takie elementy jak: przedstawienie czym jest przestępstwo poprzez próbę jego określenia wraz z podaniem elementu obiektywnego oraz subiektywnego. W drugim punkcie rozdziału zostały określone okoliczności wpływające na poczynałość i odpowiedzialność karną podmiotu dopuszczającego się przestępstwa. Natomiast dwa ostatnie punkty ukazują przestępstwa przeciwko życiu i wolności człowieka (zabójstwo, uszkodzenie ciała, pozbawienie wolności, aborcja) oraz przestępstwa przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu (konkubinat, permanentny grzech zewnętrzny wywołujący zgorszenie, przestępstwo seksualne dokonane z użyciem siły, gróźb lub publicznie oraz przestępstwo seksualne z małoletnim). We wnioskach czytamy, że „zakonnik więc, aby popełnić przestępstwo, które ma być

karane musi rzeczywiście dokonać tego czynu, który jest bezprawiem kryminalnym, bowiem można karać tylko za takie czyny, które są zrealizowane” (s. 140).

Rozdział trzeci – „Procedura i skutki wydalenia obligatoryjnego” (s. 142-190) w trzech punktach ukazuje: 1. Procedurę wydalenia obligatoryjnego (w tym najważniejsze jej elementy na poziomie dowodowym oraz decyzyjnym), 2. Procedurę wobec duchowego zakonnika w przypadku *delicta reservata*, oraz 3. Skutki wydalenia obligatoryjnego. W podsumowaniu tego rozdziału dwa wnioski przedstawiają się interesująco:

1. „W kontekście dowodów pewną kwestią do uregulowania pozostaje sprawa dowodów elektronicznych. Ustawodawca co prawda nie wymienia ich w KPK/83, jednak na podstawie stwierdzenia, że dowody mogą być jakiegokolwiek rodzaju, jeśli są godziwe i pożyteczne dla poznania sprawy, należy domniemywać, że są one możliwe. Niemniej jednak w dobie dzisiejszej technologii, należałoby rozważyć sprawę ich skonkretyzowania w ustawodawstwie kościelnym, bowiem może zdarzyć się, że znaczna część dowodów będzie właśnie takiego rodzaju” (s. 188);

2. „Stąd też zasadnym wydaje się, aby umożliwić instytutom zakonnym utworzenie w swoich strukturach administracyjnych stałych trybunałów zakonnych, które zajmowałyby się podobnymi sprawami. Mogłyby one funkcjonować na wzór trybunałów diecezjalnych, w których sędziami musieliby być zakonnicy posiadający wykształcenie kanonistyczne. To pozwoliłoby na bardziej profesjonalne przeprowadzenie całej procedury wydalenia, jak i wydania dekretu wydalającego” (tamże).

W sześciostronicowym **Zakończeniu**, które określiłbym jako bardzo udaną syntezę przeprowadzonych badań, chciałbym podkreślić następujące szczegółowe wnioski wskazane przez Doktoranta na s. 196, które mają aspekt badawczy oraz praktyczny zarazem:

- postulat opracowania właściwych metod badania prawdziwości i godziwości pozyskiwania i wykorzystywania współczesnych „dowodów elektronicznych”. Nie jest to naturalnie nowy problem poruszany przez współczesną kanonistykę (zob. T.

Rozkrut, „Dowód z nowych technologii komunikacji we współczesnym procesie małżeńskim”, w: T. Rozkrut (red.), VIII. Ogólnopolskie Forum Sądowe: *Reforma procesowa papieża Franciszka - pierwsze doświadczenie*. Materiały z ogólnopolskiego spotkania pracowników sądownictwa kościelnego w Gródku nad Dunajcem w dniach 12-13 czerwca 2017 roku, Tarnów Biblos 2018, s. 143-161), niemniej jednak właściwie wskazany przez Doktoranta jako wynik jego badań i niewątpliwie ważny dla współczesnych procesów Kościoła;

- postulat realizacji prawa do obrony także przy pomocy adwokata;
- postulat utworzenia trybunałów zakonnych, które zostałyby skomponowane, przede wszystkim, przez zakonników z wykształceniem kanonistycznym.

2. Ocena merytoryczno-formalna

Recenzowana rozprawa doktorska, której walor został już wcześniej dostrzeżony w parcjalnych pozytywnych ocenach, jest interesującym oraz bardzo aktualnym studium naukowym, które odwołuje się do rozwijającego się w ostatnich latach, w przedmiocie badań Doktoranta, Magisterium Biskupów Rzymskich oraz ich decyzji ustawodawczych, jak również do współczesnej literatury przedmiotu, polskiej oraz obcojęzycznej.

Doktorant swoje badania zrealizował w sposób jak najbardziej kompetentny oraz twórczy zarazem. Przemawia za przedstawioną powyżej oceną, między innymi, dobrze zredagowany „Wstęp” do recenzowanego doktoratu, czy też wprowadzenia oraz podsumowania do poszczególnych rozdziałów pracy, które nie mają charakteru czysto formalnego ale są ważnym podsumowaniem przeprowadzonych badań w poszczególnych rozdziałach pracy, które sukcesywnie w sposób syntetyczny zostały przedstawione w zakończeniu pracy. W swoich badaniach Doktorant wykorzystał szeroką literaturę przedmiotu, także tę obcojęzyczną. Podkreślić także należy, że słusznie na s. 151 pisze na temat godziwości dowodu wykorzystywanego w procesie, czy też postępowaniu kanonicznym. Jest to ważny aspekt, który nie może być nigdy pomijany w słusznym procesie.

Także, pod względem metodologicznym praca jest opracowaniem poprawnym. Konkretnie, układ pracy jest jasny, przejrzysty, logiczny oraz spójny; rozdziały pracy zostały zaplanowane w sposób wyważony i równomierny, przy czym ich podział wewnętrzny jest bardzo dokładny. Poszczególne wypowiedzi Autora są dobrze udokumentowane, podobnie język rozprawy jest jasny i precyzyjny oraz naukowy, zastosowane słownictwo jest jak najbardziej fachowe. Trzeba także podkreślić dokładność sporządzenia przypisów, czy też interesujące analizy językowe.

Obecne w pracy drobne mankamenty, jak np. pisanie na s. 8 i 30 „Biskup Rzymu” zamiast „Biskup Rzymski” (co zresztą jest bardzo często obecne w wielu współczesnych tekstach), czy też cytowanie na s. 143 tekstu w języku łacińskim, ale bez podania przypisu, są łatwe do poprawy. Z kolei kiedy Doktorant napisał na s. 16, że w „kanonie dotyczącym obligatoryjnego wydalenia z instytutu zakonnego prawodawca używa sformułowania „powinien”, to poprawnie było napisać, że to nie ustawodawca, który w tym wypadku posłużył się językiem łacińskim („debet”), ale że to tylko tłumacz użył takiego sformułowania. Podobnie powinien być poprawiony przypis nr 131 na s. 31, gdyż przywołana w nim norma kanoniczna mówi o wieku szesnastu a nie osiemnastu lat.

3. Wniosek

Recenzowana rozprawa doktorska z dyscypliny naukowej prawa kanonicznego, charakteryzuje się poprawnym poziomem badań naukowych. Jest interesującym studium naukowym, tak pod względem merytorycznym jak i metodologicznym, i w pełni spełnia wymogi rozprawy doktorskiej z zakresu wskazanej dyscypliny naukowej. *Konkludując*, stawiam wniosek do Prześwietnej Rady Instytutu Prawa Kanonicznego na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II o kontynuowanie rozpoczętego przewodu doktorskiego ks. mgra lic. Pawła Wróbla SDS.

Tarnów, dnia 4 maja 2021 roku

